

Vladislavs Malahovskis

Otrās Saeimas vēlēšanu peripetijas Latgalē

Atslēgas vārdi: latgaliešu politiskās partijas, vēlēšanu kampaņa, Francis Trasuns, Romas katoļu Baznīca Latvijā, vēlēšanu rezultāti

Kopsavilkums

1925. gadā Latvijā notika 2. Saeimas vēlēšanas. Latgale bija vienīgais novads Latvijā ar savām reģionālajām partijām, kuras vienoja Latgales interešu aizstāvība un kuras sacentās par latgaliešu elektorātu. Būtisks faktors latgaliešu politiskajā polarizācijā bija Romas katoļu Baznīcas Latvijā vadības centieni panākt savu pārstāvju ievēlēšanu parlamentā. 2. Saeimas pirmsvēlēšanu kampaņā lielu rezonansi Latgales un valsts mērogā izraisīja katoļu garīdznieka un politiķa Franča Trasuna un arhibīskapa Antonija Springoviča konflikts. Rakstā, balstoties uz statistikas avotiem, latgaliešu politisko partiju preses materiāliem, memuāru un Saeimas stenogrammu fragmentiem, ir aplūkoti šādi jautājumi: 2. Saeimas pirmsvēlēšanu kampaņa Latgalē un vēlēšanu rezultāti, F. Trasuna un katoļu Baznīcas vadības konflikts un tā ietekme uz latgaliešu politiķu pārgrupēšanos.

Vicissitudes of the 2nd Saeima Elections in Latgale

Key words: Latgalian political parties, election campaign, Francis Trasuns, Roman Catholic Church in Latvia, election results

Summary

In 1925, the 2nd Saeima elections were held in Latvia. Latgale was the only region in Latvia with its own regional parties, which were united by the protection of Latgale interests and which competed for the Latgalian electorate. A significant factor in the political polarization of Latgalians was the efforts of the leadership of the Roman Catholic Church in Latvia to achieve the election of its representatives to parliament. During the pre-election campaign for the 2nd Saeima, the conflict between the Catholic clergyman and politician Francis Trasuns and Archbishop Antonijs Springovičs caused great resonance in Latgale and all of Latvia. The article, based on statistics sources, press materials about Latgalian political parties, fragments of memoirs, and Saeima transcripts, examines the following issues: the pre-election campaign for the 2nd Saeima in Latgale and the election results, the conflict between F. Trasuns and the leadership of the Catholic Church and its impact on the regrouping of Latgalian politicians.

Ievads

1925. gada 3. un 4. oktobrī Latvijas Republikas pilsoņi devās uz 2. Saeimas vēlēšanām. Lai gan vēlēšanas noritēja līdzīgi kā mūsdienās (kandidātu izvirzīšana, dažādu partiju kombinācijas, pirmsvēlēšanu aģitācija u. tml.), tomēr bija arī atšķirības (vēlēšanu tiesības no 21 gada vecuma, Saeimas darbības laiks trīs, nevis četri gadi). Turklāt, lai iekļūtu parlamentā, nebija jāpārvar piecu procentu vēlēšanu atbalsta barjera. Vēlēšanu likums atļāva piedalīties vēlēšanās ne tikai politiskajām partijām, bet arī sīkām interešu grupām ar saviem sarakstiem. Vienīgais nosacījums bija, ka zem katra šāda kandidātu saraksta jābūt 100 vēlēšanu parakstiem. Vēlēšanu likums paredzēja arī to, ka izvēlētajā kandidātu sarakstā drīkstēja ne tikai izsvītrot sev nevēlamās personas, bet arī pierakstīt klāt sev tīkamus kandidātus no citiem sarakstiem (Likums par Saeimas vēlēšanām 1922, 2–3).

Latgale bija vienīgais novads Latvijā ar savām reģionālajām politiskajām partijām, kuras vienoja Latgales interešu aizstāvība un kuras sacentās par latgaliešu elektorātu. Latgali Latvijas parlamentā parasti pārstāvēja 3–4 latgaliešu politiskās partijas, kuru deputātu īpatsvars Saeimā veidoja 12–13 procentus. Būtisks faktors latgaliešu politiskajā polarizācijā bija katoļu Baznīcas Latvijā centieni panākt savu pārstāvju ievēlēšanu parlamentā. 2. Saeimas vēlēšanās lielu rezonansi Latgales un valsts mērogā izraisīja katoļu garīdznieka un politiķa F. Trasuna un arhibīskapa A. Springoviča konflikts.

Raksta mērķis ir izpētīt 2. Saeimas pirmsvēlēšanu kampaņas norisi Latgalē un vēlēšanu rezultātus, kā arī noskaidrot F. Trasuna un katoļu Baznīcas Latvijā vadības konflikta motīvus un tā ietekmi uz latgaliešu politiķu pārgrupēšanos. Pētījums balstās uz statistikas avotu, latgaliešu politisko partiju preses materiālu, memuāru un 2. Saeimas stenogrammu izpēti.

Dalība vēlēšanās un latgaliešu politiskās partijas

2. Saeimas vēlēšanās vēlēšanu aktivitāte, lai gan, salīdzinot ar 1. Saeimas vēlēšanām, kritās, tomēr joprojām bija augsta – no balsstiesīgajiem 1 120 026 pilsoņiem 838 800 jeb 74,9 procenti piedalījās vēlēšanās. Latgalē aktivitāte bija nedaudz augstāka par vidējo valstī – uz vēlēšanu iecirkņiem bija devušies 217 166 vēlētaji jeb 76,4 procenti no balsstiesīgajiem (Skujenieks 1926, 4).

Lai iekļūtu 2. Saeimā, sacentās 43 politiskās partijas, bet pavisam tika iesniegts 141 saraksts. Jāmin, ka no tiem mandātus ieguva tikai 48 saraksti, pārējie 93 neieguva nevienu mandātu. Latgales vēlēšanu apgabalā tika iesniegti 34 saraksti, no kuriem tikai 14 ieguva deputātu mandātus (Skujenieks 1926, 9). No katra vēlēšanu apgabala ievēlāmo deputātu skaits bija proporcionāls apgabala balsstiesīgo iedzīvotāju skaitam. Latgales vēlēšanu apgabalā bija atvēlētas 24–25 deputātu vietas. Latgaliešu partijas parasti ieguva tikai aptuveni pusi no Latgales apgabalā atvēlētajām vietām, pārējās vietas ieguva Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija, Latviešu Zemnieku savienība, etnisko minoritāšu u. c. partijas.

Par iekļūšanu 2. Saeimā sacentās četras latgaliešu politiskās partijas. Konservatīvo un kristīgi demokrātisko virzienu pārstāvēja Latgales Kristīgo zemnieku

savienība¹ (kristīgie zemnieki) ar katoļu garīdznieku F. Trasunu (1864–1926) priekšgalā (tolaik katoļu Baznīcas vadība atļāva saviem garīdzniekiem darboties politikā un tikt arī ievēlētiem). Atbilstoši savam nosaukumam partija aizstāvēja ne tikai katoļu Baznīcas Latvijā, bet Latgales zemnieku intereses. Tai bija visietekmīgākā un tirāžas ziņā lielākā avīze Latgalē – “Latgolas Vārds”. Savukārt Latgales Darba partija pārstāvēja centriski kreiso virzienu. Partijas vadībā bija F. Trasuna brāļadēls Jezups Trasuns (1898–1978). Šīs partijas biedri visbiežāk tika dēvēti par progresistiem, pretnostatot sevi konservatīvajiem un dogmatiskajiem katoļu garīdzniekiem. Savus uzskatus partija puda avīzē “Jaunō Straume”. Latgales Zemnieku partijā (līderis Vladislavs Rubulis; 1887–1937) apvienojās latgaliešu politiķi ar vairāk centrisku nostāju. Tā kā šī partija 2. Saeimas vēlēšanās startēja ar 11. numuru, tā no saviem politiskajiem oponentiem ieguva nievājošu apzīmējumu – “vienpadsmitnieki”. Partijas oficiozs bija avīze “Latgalits”. 1. Saeimas laikā pēc konflikta ar katoļu Baznīcas Latvijā vadību F. Trasuns nodibināja Latgales Demokrātu savienību, kura arī piedalījās 2. Saeimas vēlēšanās. Partija savus uzskatus puda avīzē “Zemņika Bolss”.

Latgaliešu sabiedriskais darbinieks Miķelis Bukšs (1912–1977), atrodoties emigrācijā pēc Otrā pasaules kara, rakstīja, ka laicīgais virziens Latgales politikā nebija atkarīgs no katoļu Baznīcas, un līdz ar to tas bija brīvāks un tautas intereses varēja pārstāvēt labāk. Taču viņš atzina arī to, ka katoļu garīdzniecībai bez savas partijas *de facto* bija katrā draudzē partijas nodaļa, kam bija lieli sakari ar tautu un lielas iespējas to ietekmēt (Bukšs 1976, 434). Katoļu Baznīcai bija dominējošais iespaids uz latgaliešu sabiedrisko domu. Priestera teiktais sprediķī uz Latgales katoļticīgajiem atstāja daudz lielāku iespaidu nekā laicīgā aģitācija.

Savukārt Antons Dzenis (1890–1974) šādi atcerējās Latgales vēlētāju attieksmi pret partijām: *“Pirms vēlēšonom kotrā sātā tyka runōts un pōrrunōts par kotru sarokstu un kotru kandidatu atsevišķi. Sīvītes pa lelōkai daļai aizstōvēja krīsteigūs sarokstu – deveitū numeri na tamdēļ, ka jōs lobōk pazyna personas, kuras beja uz listes, bet tamdēļ, ka bazneickungs līk bolsōt par deveitū numeri. Veirīši savukōrt aizstōvēja zemņiku partijas kandidatus vīnpadsmytā numeri. [...] Kur beja kūpā vairōki veirīši, tur izgōja lelōka streidēšonōs [...] Cylvāki poši namonūt, sōka pīkrist vīnai voi ūtrai partijai un saukt vīns ūtru par partijai pīdarušu: tu krīsteigais, tu demzemņīks, tu progresists, tu socialists un tai tōļok.”* (Dzeņs 1971, 316)

Jāmin, ka latgaliešu partiju savstarpējās pretrunas visvairāk izpaudās tieši priekšvēlēšanu laikā, bet ne tik daudz ikdienas politiskajā dzīvē.

Franča Trasuna un katoļu Baznīcas Latvijā vadības konflikts

M. Bukšs rakstīja, ka 2. Saeimas vēlēšanas Latgales politisko dzīvi bija sagriezušas viesulī un uzsitušas visaugstākos demagoģijas viļņus (Bukšs 1976, 545). Tā kā katoļu Baznīcas Latvijā vadītājs arhibīskaps A. Springovičs (1876–1958) centās panākt kontroli pār baznīcas politiķiem, kāds bija arī aktīvais F. Trasuns, tas izraisīja savstarpējās pretrunas. Jāmin arī F. Trasuna un A. Springoviča nepiekāpīgie raksturi. 1924. gada februārī arhibīskaps F. Trasunu atstādināja no priestera pienākumu

¹ Lai paplašinātu elektorātu 2. Saeimas vēlēšanās, partija izgāja ar Latgales Kristīgo zemnieku un katoļu sarakstu. 1933. gadā tas kļuva par partijas oficiālo nosaukumu.

pildīšanas. F. Trasuns uzreiz pēc atstādināšanas 1. Saeimas sēdē paziņoja par izstāšanos no kristīgajiem zemniekiem un aprīlī ar dažiem domubiedriem, t. sk. no kristīgajiem zemniekiem (Antonu Dzeni (1893–1942) un Jāzēpu Roskošu (1891–1960)), nodibināja Latgales Demokrātu partiju. Jau pirmajā partijas laikraksta “Zemņika Bolss” numurā viņš uzsāka polemiku ar katoļu Baznīcas Latvijā kontrolēto laikrakstu “Latgolas Vārds”, pārmetot nepamatotu apmelošanu un norādot uz dažādiem pārkāpumiem baznīcas dzīvē (F. Trasuns 1924, 1).

2. Saeimas vēlēšanu kampaņas priekšvakarā 1925. gada 21. jūlijā F. Trasuns tika izslēgts no Baznīcas. Ekskomunikācijas formālais iemesls bija aizdomas par celibāta neievērošanu (līdz arhibīskapam bija nonākusi informācija, ka F. Trasuns ar savu mājsaimnieci it kā dzīvojot kā ar sievu) un sutanas nenēsāšana (uz Saeimas sēdēm F. Trasuns nāca ģērbies civilajā uzvalkā). (Cakuls 2001, 125)

F. Trasuna reakcija bija asa. Savas partijas avīzē “Zemņika Bolss” viņš veltīja skarbu kritiku katoļu Baznīcas vadībai Latvijā: “*Ak jius farizeji un likuli, un tautas maldynotoji!*” (Trasuns 1925a, 1) Katoļu garīdznieki un kristīgo zemnieku politiķi: “*Sajauc vīnā gubā i ticeibu i politiku, un isokusi eistu elnes danci personeigi pret mani, samyn dublius i ticeibu i politiku, i Bazneicu, i lyugšonu deļ politikas.*” (Trasuns 1925b, 3)

Savukārt baznīcas vadības pārstāvji F. Trasunu uzskatīja par nodevēju: “*B-kgs Trasuns leidz šam izabarojis ar baznīcas maizi un izaudzis zam Gorigas Versibas sporna, nyu spļauņ acīs i baznīcai, i Gorigai Versibai, i katolim.*” (Broks 1925, 2) Pieminot sieviešu negatīvo ietekmi uz tādiem Vecās Derības varoņiem kā Zālamānu un Samsonu, kuri bija pazaudējuši miesas un dvēseles spējas sievietes dēļ, “Latgolas Vārds” arī šādi vērsās pret F. Trasunu, akcentējot celibāta pārkāpšanu: “*Vacajs Fr. Trasuns ar augstoku izgliteibu, sovā laikā Latgolas tautas darbiniks [...] Bet ... ari jam briljantūs irušta “boba” sagrizuse golvu. [...] Naapgožami fakti: 1) Trasuns “bobas” deļ nudevia Kristīgu sovū partiju, 2) nudevia sovū Baznīcu [...], 3) nudevia Baznīcas Versību.*” (Č. B., 1925, 3)

F. Trasuna un katoļu Baznīcas vadības konflikts izraisīja lielu rezonansi latgaliešu politisko partiju cīņu virpulī par iekļūšanu Saeimā. 2. Saeimas vēlēšanās īpašu aktivitāti savu oponentu nomelnošanā izrādīja progresisti, asi vērsoties ne tikai pret saviem lielākajiem oponentiem – Kristīgo zemnieku partiju, bet arī pret Latgales Zemnieku partiju jeb “vienpadsmitniekiem”, jo bija notikusi šo abu partiju tuvināšanās: “*Baznīkungu terors un šausmigō viņu agitacija ir nūgrīzuši myusu tautu nu veselīgo progresivō ceļa un pīspīduši viņu lelā mārā atdūt bolsus par tim, kas vysas tautas vajadzības redz vīnīgi pōtorūs, šaurōs koncesijōs un baznīcu pabolstūs. “Vinpadsmitnīku” Rubuļu pōrs, kas veļ pyrms vēlēšonom ir sasalaulojuši ar veiskupa zakristianim, veļ vairōk styprynōs reakcijas pusi.*” (Tr. Jez. 1925, 1)

Progresistu “Jaunajā Straumē” nežēlastībā krīt Latgales Zemnieku partijas politiķi par savu darbību un savtīgajām interesēm vēl 1. Saeimas laikā. Rakstā ar iespaidīgu virsrakstu “Myrūņu bolss” lasām šādu sarkasmu: “*Vinpadsmitnīkim” nikod nav bejis sovas politikas. Kai cyrka klauni viņi myužīgi mēģinoj izačāmot. Jo gribatu tautai stōstit par “vinpadsmitnīku” politiku, to sōktu smītis na tikai cylvaki, bet ari vysī kustūni.*” (Kr. 1925a, 2) Turklāt: “*Kai politiskī mirūni “vinpadsmitnīki” ir nūgōjuši nu*

myusu sabidriskos skotuvis.” (Kr. 1925b, 1) Tas lielā mērā esot noticis tāpēc, ka zemnieku līderis V. Rubulis bija pārāk izdevīgi nopircis aptieku Rēzeknē, bet citi viņa partijas līderi ieguvuši dzirnavas un muižu centrus. Ne tikai “vienpadsmitnieki”, bet arī F. Trasuna demokrātu partija ir progresistu kritikas objekts: “*Bet ja nūsaver uz tim kungim, kuri sevi tai i apkristējuši – “demokrati” – tod jōnōk pi pōrlcibas, ka te darīšona na ar demokratim, bet ar demagogim.*” (Br. 1925, 1)

Tā kā Latgales Demokrātu partiju lielā mērā saturēja F. Trasuna personība, arī “vienpadsmitnieki” savā avīzes rakstā ar nosaukumu “Politiskī pļaguri” vērsās pret viņiem un pašu F. Trasunu: “*Leidz šam pi taidim politiskim pļagurim Latgolas sabidrība pīskaiteja tai saucamus demokratu vai cytaidi, kai jūs pazeist sabidrība, sauc vinkoršā volūdā “kezetōju lelmeistari” [...] kezetōju lelmeistars Fr. Trasuns [...] kurs vysur un vysod ir bejis kai nasadarības un šķelšonas gors [...] Sabidrībā, kur volda demokratiska īkōrta, Trasuns navar un navares sadzeivōt. Un vins nu lelōkajim jō dzeives porprotumim ir tys, ka sovu partiju jis nusaucia par “demokratu” partiju.*” (Niks 1925, 3)

Vēlēšanu rezultāti

Pēc vētrainās pirmsvēlēšanu cīņu kampaņas latgaliešu politiskās partijas 2. Saeimā ieguva 11 vietas no reģionam atvēlētajām 24 vietām. Pārējās vietas Latgalē ieguva sociāldemokrāti un etnisko minoritāšu partijas. Latgales Kristīgo zemnieku un katoļu partija ieguva piecus mandātus: Staņislavs Ivbulis (1884–1941), Bernards Augustīns Kublinskis (1890–1927), Alfons Pastors (1890–1968), Antons Rancāns (1897–1942), Jāzeps Rancāns (1886–1969); Latgales Darba partija apvienībā ar Latgales Zemnieku un mazzemnieku savienību (Apvienotā Latgales Darba partija un Latgales mazzemnieku un bezzemnieku savienība) – divus mandātus: Pēteris Kotāns (1887–1943), J. Trasuns; F. Trasuna izveidotā Latgales Demokrātu partija – divus mandātus: F. Trasuns, Francis Zeps (1899–2000)); Latgales Zemnieku partija – divus mandātus: brālēni Rubuļi, Vladislavs un Jānis Rubuļi (1893–1960). (Malahovskis, 2024, 104).

Jāatzīmē, ka, neskatoties uz to, ka nedēļu pirms vēlēšanām tika izziņots par F. Trasuna izslēgšanu no baznīcas, šajās vēlēšanās viņš bija septītais populārākais politiķis valstī, saņemdam 11 983 (Latgalē – 10 776) pierakstījumus no citu partiju sarakstiem (Skujenieks 1926, 8).

Uzreiz pēc 2. Saeimas vēlēšanām latgaliešu presē parādījās diskusijas par vienota latgaliešu bloka izveidi. Īpaši to aktualizēja laikraksts “Latgolas Vords”, nosaucot F. Trasunu par šķeltnieku, kurš metoties sociālistu apkampienos (Sabris 1925, 1). F. Trasuns vienā no pēdējām runām Saeimā akcentēja to, ka viņš neiet ne sociāldemokrātu, ne Latviešu Zemnieku savienības saitē, bet gan balso pēc savas pārlicības (LRSS. 2. Saeima, 1. ses., 754. sl.).

1925. gada 22. decembra sēdē F. Trasuns asi vērsās pret katoļu Baznīcas atsevišķu pārstāvju negodīgajām metodēm, lai iekļūtu Saeimā. To redzam izvilkmā no stenogrammas: “Tos faktus, kurus es minēju, es vēlreiz varu apstiprināt un tie fakti nav noliedzami, ka J. Rancāna un B. A. Kublinska grupa pie vēlēšanām ir nodarbojušies ar vekseļu ņemšanu un tātad pirkuši un pārdevuši balsis. (Sauciens pa kreisi: “Kauns!”).

Tā lieta nav noliedzama, ka Rancāna un Kublinska grupa ir brīdinājusi Latgales zemniekus, ka tie, kuri balsos par Latgales demokrātiem, tiks atšķirti no baznīcas. (F. Cielēns² no vietas: “Likuma pārkāpēji!”) [..]. Tie mācītāji, kas piederējuši pie Rancāna – Kublinska grupas, nav pieņēmuši pie kristīšanas to zemnieku bērnus, tāpat arī pie grēku sūdzēšanas, kas balsoja par Latgales demokrātiem. Šie fakti ir nenoliedzami un tos ne Kublinskis, ne kāds cits nevar noliegt [..]. (Saucieni pa kreisi: “Kauns, kauns! Īsts baznīcas kalps!” Zālē liels troksnis un svilpieni.)” (LRSS. 2. Saeima, 1. ses., 229. sl.)

Uz vairākkārtējiem F. Trasuna pārmetumiem gan J. Rancāns, gan B. A. Kublinskis atbildēja visnotaļ izvairīgi. B. A. Kublinskis no Saeimas tribīnes ziņoja: “Ja pirmo reizi es uz to nereagēju, tad tāpēc, ka es esmu apņēmis turēties pie taktikas uz Franča Trasuna personīgiem apvainojumiem nemaz neatbildēt.” (LRSS. 2. Saeima, 1. ses., 228. sl.)

Kritiskas piezīmes katoļu Baznīcas adresēja arī sociāldemokrāti. Ansis Rudevics (1890–1974) ziņoja, ka katoļu priesteri esot aģitējuši ne tikai no kanceles, kas ir aizliegts ar likumu, bet arī draudējuši nepiedot grēkus un nekristīt bērnus, ja nebalsos par viņu sarakstu: “Bez šaubām, ir jāpieņem, kaut formāli tas nav pierādāms, ka tas lielu iespaidu atstājis uz vēlēšanām [..] un lielā mērā arī uz Saeimas sastāvu.” (LRSS. 2. Saeima, 1. ses., 16., 17. sl.)

F. Trasuna pēkšņā nāve 1926. gada 6. aprīlī izraisīja pārgrupēšanos latgaliešu politiķu vidū. Kļuva redzams, ka viņa izveidotā Latgales Demokrātu partija un tās panākumi tiešām balstījās uz F. Trasuna personību. Pēc viņa nāves partijas palikušie līderi A. Dzenis un F. Zeps kopā ar Latgales Zemnieku partijas līderiem Jāni un Vladislavu Rubuļiem nodibināja Latgales Demokrātisko zemnieku apvienību. Savukārt Jezups Trasuns kopā ar Latgales Zemnieku partijas biedru Juri Pabērzu (1891–1961) izveidoja Latgales Progresīvo Tautas apvienību.

Nobeigums

Lielo politisko partiju skaitu 2. Saeimas vēlēšanās sekmēja Satversmes sapulcē pieņemtais liberālais vēlēšanu likums, kas pavēra iespēju viegli nodibināt politisko partiju, t. sk. veidot vēlēšanu sarakstus. Vēlēšanās par latgaliešu elektorātu sacentās arī četras ideoloģiski atšķirīgas Latgales reģionālās politiskās partijas.

2. Saeimas vēlēšanu fons Latgalē iezīmējās jau 1. Saeimas laikā. 1924. gadā savu darbību izbeidza Latgales Tautas apvienība. Partijas biedri (izņemot vadītāju Franci Kempu³ (1876–1952)) pievienojās Latgales Kristīgo zemnieku partijai. Savukārt kristīgo zemnieku līderis F. Trasuns pēc konflikta ar katoļu Baznīcas Latvijā vadību 1924. gadā nodibināja Latgales Demokrātu partiju.

Minētās izmaiņas, kā arī katoļu Baznīcas centieni panākt savu pārstāvju ievēlēšanu parlamentā radīja pretrunas. 2. Saeimas vēlēšanās Latgales katoļticīgo vēlētāju apziņā tika jauktas garīgās un laicīgās lietas, politika ar ticību. Neskatoties uz ietekmīgākās latgaliešu partijas – Kristīgo zemnieku savienības līdera F. Trasuna

² Fēlikss Cielēns (1888–1964) bija ievēlēts no Latvijas Sociāldemokrātiskās Strādnieku partijas saraksta.

³ 1. Saeimā F. Kemps bija vienīgais no šīs partijas ievēlētais deputāts.

izslēgšanu no baznīcas pirms 2. Saeimas vēlēšanām, viņš joprojām palika viens no populārākajiem politiķiem valstī.

Vēlēšanu peripetijas pastiprināja arī latgaliešu partiju līderu politiskās ambīcijas un personiskās intereses, kā arī nesaudzīgā politisko oponentu kritika. Tas atstāja iespaidu ne tikai uz vēlēšanu rezultātiem, bet uz arī tālāko latgaliešu politiku pārgrupēšanos. Pēc pēkšņās F. Trasuna nāves 1926. gada pavasarī beidza pastāvēt Latgales Demokrātu partija. Tādējādi 2. Saeimā izveidojās trīs latgaliešu grupējumi: Kristīgo zemnieku un katoļu partija, Latgales Demokrātisko zemnieku apvienība un Latgales Progresīvā Tautas apvienība.

F. Trasuna ekskomunikācijas jautājumā jāmin, ka dominējošie bija politiskie vadmotīvi – katoļu Baznīcas vadības centieni kontrolēt savus politiķus. F. Trasuns tika reabilitēts tikai 1998. gadā. Acīmredzot *Trasuna drāma* lielā mērā bija par pamatu tam, ka mūsdienų katoļu Baznīca aizliedz saviem garīdzniekiem tieši iesaistīties politikā, kā arī neiesaka politisko partiju nosaukumos lietot vārdu “kristīgs”.

Avotu un literatūras saraksts

- Broks, J. (1925) Par Trasunu. *Latgolas Vārds*, 16. sept.: 2.
- Br. (1925) “Demokrātu” pajēmīni. *Jaunō Straume*, 6. sept.: 1.
- Č. B. (1925) Vacajs Fr. Trasuns. *Latgolas Vārds*, 29. sept.: 3.
- Dzeņs, O. (1971) *Muna dzeive I*. Minhene: P/s Latgaļu izdevnīceiba. 416 lpp.
- Fr. Trasuns (1924). Par ku es izastoju nu Krysteigu Zemniku Savineibas un frakcijas. *Zemņika Bolss*, 14. maijs: 1.
- Kr. (1925a) Myrūņu bolss. *Jaunō Straume*, 9. aug.: 2.
- Kr. (1925b) Vyss porodā. *Jaunō Straume*, 6. sept.: 1.
- Latgales Kultūrvēstures muzeja krājums, LgKM Plg 4887.
- Latvijas Republikas saeimu stenogrammas (LRSS). 2. Saeima, 1. ses., 16., 17.228., 229. sl.
- Likums par Saeimas vēlēšanām (1922). *Valdības Vēstnesis*, 30. jūn.: 2–3.
- Ņiks. (1925) Politiski pļaguri. *Latgalits*, 17. sept.: 3.
- Sabris. (1925) Vai nūsadybynos Saeimā latgalīšu bloks. *Latgolas Vārds*, 11. nov.: 1.
- Skujenieks, M. (1926) *Latvijas Republikas Saeimas vēlēšanas 1925. gadā*. Rīga: Valsts statistiskā pārvalde. 198 lpp.
- Širins, J. (1966) Latvīšu katōļu kongress Toronto, kur organizāta kōju dauzeišona. *Latgolas Bolss*, 17. dec.
- Tr. Jez. (1925) Kū varam gaidit nu jaunōs Saeimas? *Jaunō Straume*, 24. okt.: 1.
- Trasuns, F. (1925a) Gorigais banditizms. *Zemņika Bolss*, 5. aug.: 1.
- Trasuns, F. (1925b) Latgolas Krysteigus politiski principi. *Zemņika Bolss*, 26. aug.: 1.
- Bukšs, M. (1976) *Latgaļu atmūda: idejas un ceinas*. Minhene: Latgaļu izdevnīceiba. 752 lpp.
- Cakuls, J. (2001) *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas vēstures materiāli. XX gadsimts*. Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja. 888 lpp.

Vladislavs Malahovskis

Otrās Saeimas vēlēšanu peripetijas Latgalē

Malahovskis, V. (2024) *Mēs un viņi: latgalieši, baltieši un cittautieši starpkaru Latvijā. Latgaliešu lietas*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 160 lpp.